

РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ДОШКІЛЬНЯТ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

У статті висвітлено умови розвитку комунікативних компетентностей у дошкільнят з порушеннями інтелекту, а дошкільнє дитинство визначено як найбільш вдалий період для формування їх комунікації.

Ключові слова: комунікативна компетентність, дошкільний вік, діти з порушеннями інтелекту.

The article highlights the conditions for the development of communicative competencies in preschool children with intellectual disabilities, and preschool childhood is identified as the most successful period for the formation of their communication.

Key words: communicative competence, preschool age, children with intellectual disabilities.

Кожна людина, на різних етапах розвитку, починаючи із самого раннього віку повинна спілкуватися і спілкується у відповідності до вікових можливостей і особистісних особливостей. Людина використовує комунікацію для регуляції суспільно адекватної поведінки, тому створення умов формування комунікативних умінь і навичок і міжособистісних відносин у дошкільників з інтелектуальними порушеннями є провідною ідеєю спеціальних дошкільних закладів.

Актуальність проблеми полягає в тому, що вихованці спеціальних дошкільних закладів будуть жити в соціумі. У подальшому житті вони можуть і не бути високопрофесійними фахівцями, але перебувати в суспільстві людей, спілкуватися, взаємодіяти, співпрацювати з ними їм буде просто необхідно. Тому і виникає проблема формування комунікативних компетенцій у дошкільнят з порушеннями інтелекту саме у зазначений період, а вихователям і батькам необхідно розглядати формування комунікативної компетенції як основу для успішної соціальної активності особистості дитини [2].

На тлі основного захворювання у дитини з порушеннями інтелекту виникають вторинні відхилення у фізичній, пізнавальній і в особистісній сферах, що негативно позначається на загальному розвитку дитини, її комунікативних навичках і не вигідно відрізняє її від однолітків з нормою

Таким чином, для спеціалістів, які працюють з дітьми з порушеннями інтелекту, пріоритетними напрямками розвитку дитини є її соціалізація та інтеграція в суспільство [6].

Комунікативна компетенція - це ключ до успішної діяльності і ресурс ефективності і благополуччя майбутнього життя дитини з порушеннями інтелекту. Сучасне суспільство вимагає від людини вміння жити, співіснувати в суспільстві. Особливу важливість при роботі з дітьми, з обмеженими можливостями набуває питання про ступінь сформованості комунікативних умінь.

Поняття комунікації зв'язується з інформаційною, змістовною стороною спілкування. Разом з тим, в педагогіці термін «комунікативні вміння», об'єднує більш широкий комплекс умінь, володіння якими забезпечує повноцінне включення дитини в спілкування [1].

Дослідження М.І. Лісіна доводять, що саме спілкування є основною рушійною силою розвитку. Оволодіння технікою спілкування як, і багатьма іншими вміннями, у

дитини з порушеннями інтелекту відбувається в значно пізні терміни, ніж у норми, а часто без спеціального навчання не відбувається взагалі: діти не проявляють інтересу до оточуючих або обмежують свої контакти декількома людьми.

Від рівня розвитку комунікативних здібностей у цих дітей залежить і рівень їх подальшої соціалізації.

Тобто, при побудові корекційно-освітнього процесу дошкільного закладу необхідно організувати спільну навчально-пізнавальну діяльність дошкільників під керівництвом вихователя, а потім - самостійну. Йдеться про "зоні найближчого розвитку", яку необхідно враховувати при формуванні комунікативних компетенцій у дітей з інтелектуальними порушеннями [2].

До поняття комунікативної компетенції входить не тільки оволодіння необхідним набором мовних знань, а й формування умінь в області практичного використання мови в процесі мовленнєвої діяльності [1].

Комплексний підхід повинен застосовуватися не тільки в стінах спеціального дошкільного закладу, а й вдома, батьки, вихователі повинні розуміти всю важливість володіння дитиною комунікативними навичками.

У дошкільників формування комунікативної компетенції самостійно не відбувається, тільки завдяки роботі батьків, дефектологів, вихователів, самих дітей. Початок розвитку основ і навичок взаємодії починається у дошкільнят тільки після взаємодії із суспільством і, звичайно, є власним досвідом спілкування дітей з іншими особами.

Це означає, що кожен зв'язок дитини з інтелектуальними порушеннями з іншими людьми робить її або комунікативною і компетентною, або погіршує її поняття про стиль розмови і поведінки [2].

Дитина цього віку всотує все, що відбувається навколо неї, нові слова, вчинки, дії. В цей період дуже важливо вчасно пояснювати дошкільникам, щоб у них не виникло ніякого помилкового уявлення про комунікативні компетенції. При цьому необхідно вміння доносити інформацію до дошкільників з порушеннями інтелекту зрозумілими способами, методами, словами, справами, щоб взаємодія з іншими людьми, дорослими чи однолітками, була тільки позитивним досвідом для дитини.

Діти з інтелектуальними порушеннями не мають ні відхилень у будові мовних органів, ні пошкоджень слуху, але так чи інакше уповільнено опановують мову. Вони пізніше починають розуміти звернену до них мову, а внаслідок цього користуватися активною мовою [5].

Характерною особливістю дітей з порушеннями інтелекту є несформованість умінь користуватися мовою як засобом спілкування. Це пов'язано з вкрай зниженою потребою в мовному спілкуванні, до висловлювань, надзвичайно вузьке коло знань, слабкий інтерес до навколишнього, пасивність.

Дошкільнят з порушеннями інтелекту тривалий час слабо цікавить як звучить мова, звуки навколишнього світу, вони недостатньо прислухаються до них. Відсутність мовної ініціативи і виражена недостатність речемислинних ресурсів, сприяють виникненню у таких дітей мовного негативізму, замкнутості, стереотипії і штампів у використанні одних і тих мовних конструкцій.

Все це призводить до неблагополуччя в сфері спілкування, гальмує процес формування комунікативних умінь. Тому розвиток навичок комунікації є важливою умовою соціалізації, а також умовою виховання всебічно розвиненої особистості [5].

Відомо, що гра є провідним видом діяльності у дошкільний період розвитку дитини і засобами гри дозволяє дитині взаємодіяти з однолітками і дорослими і розвиватися в навколишньому світі.

Практично на кожному занятті педагоги використовують різноманітні ігри, так як вони допомагають не тільки викликати інтерес до занять, а й активізувати мовну,

пізнавальну, комунікативну діяльність шляхом використання цікавого, наочного і мовного матеріалу, введенням ігрових персонажів .

Ігри, що сприяють формуванню комунікативних умінь і навичок у дітей з порушеннями інтелекту, можуть бути різних видів [3]:

- сенсорні;
- пізнавальні;
- освітні (тематичні);
- інтелектуальні;
- сюжетно-рольові (ділові);
- рухливі.

Щоденне включення в освітній процес ігор на розвиток комунікативних умінь та навичок передбачає такі форми [3]:

- ігри-інсценівки,
- ігри в «колі»
- ігри-забави,
- ігри - змагання,
- дидактичні, творчі, сюжетно-рольові ігри,
- рухливі ігри,
- ігри-драматизації,
- ігри-імітації,
- ігри-хороводи,

- бесіди, в процесі яких діти вчаться співпрацювати, активно слухати, переробляти інформацію і правильно говорити.

У грі дитина вчиться контактувати з вихователем, іншими дітьми, спілкуватися, дотримуватися певних правил гри і адекватно взаємодіяти в колективі, виконувати роль, передаючи основні характеристики персонажів. Завдяки іграм у дітей з інтелектуальними порушеннями формується необхідні знання про навколишній світ, з'являється інтерес до занять, підвищується мовна активність в цілому [6].

Отже, важливим періодом для розвитку комунікативних компетенцій дитини є дошкільне дитинство, адже відносини з іншими людьми зароджуються і найбільш інтенсивно розвиваються в дошкільному віці. Перший досвід таких відносин стає основою для подальшого розвитку особистості дитини з особливими освітніми потребами. Наскільки вдало сформується взаємодія дитини у першій її соціальній групі- групі дошкільного освітнього закладу – буде залежити подальший шлях особистісного та соціального розвитку, а значить і її подальша доля.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Боуш А.М. Змістова характеристика видів мовленнєвої компетенції дошкільників //Наука і освіта. – 1998. – № 1–2. – С. 17-24
2. Гришанова И. А. Возможности формирования коммуникативной успешности в условиях учебного общения: матер II междунар. науч.-практ. конф. – Днепр: Наука и образование, 2006. – 432 с.
3. Жуков Ю.М., Растяльников П.В. Развитие и диагностика компетентности в общении. – М.: МГУ, 1990. – 104 с.
4. Посвістак О. М. Формування мовленнєвої комунікативної компетенції у розумово відсталих дітей початкової школи //Зб. наук. праць Кам'янець-Подільського нац. Ун-ту ім. І.Огієнка. - 2012. - Вип. 20(2). - С. 161-169.
5. Рейд М. Как развить навыки успешного общения. Практ. руководство. - М.: Эксмо, 2003. - 352 с.
6. Супрун М.О. Соціалізація дитини з обмеженими розумовими можливостями в сучасному освітньому вимірі /Навч.-метод. посібник. – К. : Інститут спец. педагогіки, 2014. – 234 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцентка Ляшко В.В.